

dúskáló, pompázva csillógó nyelvet, melyet Ábrányi Emil „Don Juan“ és „Manfréd“ fordításában ragyogtat; de az idegen költők hangulataihoz való könnyed alkalmazkodásra, a kifejezés találékonyságára s a fordítás hűségére nézve méltán követel helyet úgy az „Órjóngó Loránt“, mint Alfred de Musset verseinek magyarítása elsődrendű műfordításaink között.

Musset-fordításainak egy része régibb keletű, más része arra a pályázatra készült, melyet a Kisfaludy-társaság újabban francia költőkből való műfordításokra hirdetett. Ott ezek jutalmat is nyertek s Lévay József, mint pályabíró, a legnagyobb elismeréssel emlékezett meg róluk. — Lévay nézetét, mely szerint „a fordítás műértékkel bír s irodalmunk nyereségeül tekinthető“, mi is osztjuk. Radó versei könnyen, szabatosan folynak, s lehetőleg ragaszkodnak az eredetihez. A rímre a fordító „füllel hallhatólag“ nagyobb gondot fordít ugyan, mint a verslábra; de úgy látszik, azt tartja, hogy nem a láb a — fő. Egy-egy szeplő, egy-egy hajszálnyi kihagyás vagy betoldás ebben a fordításban is helyet talál, de — igaza van Lévaynak — ez föl sem tűnik a mű gyönyörű egészén. Nyelve választékos, stylje mindenütt emelkedett és élénk.

Kár, hogy Radó nem eszthetikus és essayista is egyszersmind, mert akkor Musset-fordítása elé írói jellemrajzot, vagy széptani fejtegetést is csatolhatott volna. Musset bővelkedik oly eseményekben, melyek a magyar olvasót érdeklik s mint minden nagy lírikusnak: többékevésbé Mussetnek költészeté is tükre életének és egyéniségének. Az „Éjszakák“ méltatása alkalmából pl. bele lehetett volna világítani annak a viszonynak szövedékeibe, mely költőnket George Sandhoz kapcsolta. Hiszen — bármint tagadja is a költő tesvérbátyja Paul de Musset — mind a négy Éjszakát a „Lélia“ írónője sugallta; az ő hűtlensége talajából fakadtak fel a musseti költészet e halvány, illatos őszi rózsái. Vagy mily csábító alkalma nyilhatott volna a psychologusnak arra, hogy Musset hirtelen elhallgatásainak okait elemezze! Vagy mennyi szó eshetett volna költőnk neveltetéséről, olaszthoni útjáról, költői felfogásáról és álláspontjáról, költészetének jellemzéről és helyéről a francia és világirodalomban stb.

Radó minderről egyetlen szóval sem emlékezik meg. Ugy látszik, hogy csakis szigorúan a műfordítóknak köteletségéhez ragaszkodott s nem kívánt ezúttal — mint azt Leopardi és Ariosto fordításában tette, beleszólni az eszthetikus dolgába. Egy jó műfordítás mindenestre többet is ér egy rossz széptani fejtegetésnél.

K. J.

Egy korszerűtlen philosophus.

Gallwitz: Friedrich Nietzsche. Dresden und Leipzig (C. Reissner, 1898. 274 lap. Ára 3 márka. A Dierks-féle „Mämsen der Zeit: Lebensbilder hervorragender Persönlichkeiten der Gegenwart und jüngsten Vergangenheit“ 4-ik kötete.

A Nietzsche-ről, erről a „korszerűtlen“ philosophusról szóló irodalom egyre növekedőben van, sőt komoly gondolkodók, elsőrangú

philosophusok is foglalkoznak vele. Mióta lelke elborult, az ő tragikuma még inkább fölhívja iránta az érdeklődést. A művelt laikusok s a nők kedvelt philosophusa, mint egykoron a pessimista Schopenhauer. A zene cultusában s a ragyogó előadásban sok bennök a rokon vonás, bár erős subjektivistikus világnézetük nagyon is eltér egymástól. Műveinek összkiadása 11 kötetben tavaly óta forog közkézen; életrajzát nővére, Försterné írta meg levelei és naplótöredékei alapján. Ma Naumburgban őrzöng anyja szerető karjaiban.

Gallwitz a mai kultura eme romboló philosophusát komoly alapos elemzés alapján 8 fejezetben mutatja be. Ismerteti ugyanis a tanuló, az egyetemi hallgató, a tanárt, a művészt és gondolkodót, a korszerűtlen philosophust, a moralistát, legjobb művét a Zarathustrát s az Antikrisztust. Egy záró fejezetben foglalja össze komoly objectiv bírálati alapon fejtegetéseinek eredményét, hangsúlyozva azt, hogy Nietzsche ignorálása ma már célhoz nem vezet, kiemelve egyúttal azt is, hogy az erőteljes akaratú egyéniség jogának hangoztatásában a már divatos egyenlősítéssel és érzelgős culturával szemben Nietzscheinek, szertelen túlszai daczára igazza van.

Minden izében az erőnek s a hatalomnak philosophusa s kérlelhetlen gyűlölője a gyengének és alázasnak. Azért elítéli az ő „síri morálja“ a keresztység „rabszolgai morálját“ s gúnynyal illeti Jézus, Pál apostol és a reformátorok tekintélyét. Tekintélyt nem ismerve, minden eddigi hagyományos felfogást halomra döntött, hogy annak helyébe az erő és a hatalom cultusát építse föl az egész vonalon. Fejlődésének minden izében ellentmondásos hármass stadiumait, az aesthetika, a felvilágosodás s az ösztönszerű természet útjait gyönyörűen jellemzik Gallwitz művének egyes fejezetei.

Rendszerről természetesen szó sincs nála. Minden aphoristikus, ötszerű, nyugtalan és elégedetlen nála. Homályos, symbolikus és paradox, olykor egészen ellentmondásos képekbe és hasonlatokba öltözteti legkomolyabb gondolatait.

Még legérettebb „Zarathustra“ cz. műve, a melyről azt mondotta, hogy az az emberiség „legmélységesebb tartalmú könyve“. Ebben korunk Roueseaujaként új kulturát hirdet, már t. i. a hatalmas személyiségek eredeti erőinek és ösztöneinek könyörtelen kulturáját. Egyedül az erőszak hatalma s nem az állam, nép vagy emberiség teremti meg e kulturát, mint a gyengéket leigázó démoni uralmat. Legyetek tehát kemények és könyörtelenek, — így kiált fel Nietzsche — mert csak az vezet a magasba! Az erőhöz való hatalom borzalmas ideálja az ő bálványja, s itt nem retten vissza még a Borgiák dicsőítésétől sem. Ez alapon az elnyomás s a gyengék kizsákmányolása a hatalomhoz való akarat egyik legszorosabb következménye. A „síri morál“ az ő evangeliuma, míg csak gyűlölettel és szánakozással beszél Jézus és a keresztység „rabszolgai moráljáról“. Az erős és előkelő emberek typusa

a legmagasabb embertypus: az „Übermensch“, a melynek színezésében határt nem ismer. Ez ember vonásai a kevélység, vitézség, előkelőség és önuralom. Az emberfeletti eme képtelen ideálja volt ama veszedelem, a melyen magának a philosophusnak is tönkre kellett mennie, mivel sajnosan érezte az áthidalhatatlan ürt emberfeletti ideálja s a rideg valóság között. S itt mit sem segített rajta, hogy a jót és az erényt a hatalommal, s a rosszat a gyengével és tökéletlennel azonosította.

Jól mondja róla Gallwitz, hogy Nietzsche valóságos hadat üzen a mai közepes és lágyérzelmű kulturának, a melylyel titáni módon szembe állítja magát az egész vonalon. Kár, hogy szertelen túlzásai nélkülözik a komoly önuralmat az emberek és a viszonyok megítélése terén. Német tudós specialitás ő, ki a maga aphoristikus gondolatainak kényszerzubbonyába akarná szorítani az egész világot.

(Éperjes.)

Dr. Szlávik Mátyás.

A bevándorlók.

Irta Szikra. Budapest, 1898. Singer és Wolfner kiadása 16 iv. 244 l.

A fenti czimet újabb elbeszélő irodalmunk egyik értékebb terméke viseli. Érdeme, hogy nem indul jelszavak után s nem hódol sem az eredetieskedés, sem a különböző iskolák hóbortjainak. És e mellett kiválóan érdekessé teszi az az alapgondolat, mely szerzőjét megfigyeléseiben s a kidolgozás munkájában vezette s a mely, szemben az u. n. történelmi családok exclusivításával őt a demokratia s a társadalmi egyesség meleg szószólójává avatta.

Műve, csekély terjedelménél s tárgyának, az elbeszélés anyagának rövidségénél fogva nem érdemelheti meg a regény nevet. Nem több egy hosszabb, nagyobb lélekzetvételű elbeszélésnél, de a melyben kitűnő társadalmi rajzot adott. Még ha valóban számba vehető irodalmi értéke nem volna is, ma, a tárcza-elbeszélések beteges korában, magában véve az is esemény számba megy, ha valaki efélével zörgetni mer az olvasó ajtaján.

Egy falusi nemesi család, Szobék budapesti farsangolásának története képezi az események magvát. Az előkelő származására büszke asszony nem elégszik meg egyszerű falusi életével s a hozzá hasonlók társaságával és rokonságával. Pestre vágyik, hogy a főurak körében, azok házi és casinói multságai és esetleg az udvari bálokon szerepeltesse leányát. Vágyai netovábbja egy grófi, vagy bárói vő. Ezért túri azt a sok mellőzést és megalázást, melyet egy ilyen „bevándorlónak“ (így nevezik a főúri társaságok a feléjük kapaszkodókat) a benszülöttektől s a már célhoz ért parvenüktől a jobb jövő reményében szenvedniök kell. Szobné, ki egyszerű házi körében és szép gazdaságában